

TÜRÜK

Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2014 Yıl:2, Sayı:3

Sayfa:239-260

ISSN: 2147-8872

YENİŞEHİRLİ İZZET VE DİVÂNİ'NA DAİR

M. Emir Tulum*

Özet

Bu çalışmada XIX. yüzyıl şairlerinden biri olan Yenişehirli İzzet'in hayatı, edebî kişiliği ve Dîvânı ele alınmıştır. İzzet henüz kırk yaşına ulaşmadan H. 1237 (M. 1821/1822) tarihinde Yenişehir-i Fener'de vefat etmiştir. İzzet, Mevlevî'dir ve eğitilmiş bir şairdir. Bilinen tek eseri Dîvânı'dır. Dîvânı'nın bilinen nüshalarından bir tanesi Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevîhanesi Kataloğu'nda T811/00152 katalog numarasıyla kayıtlı olup, 86 varaktır.

İzzet, Osmanlı Devletinin çalkantılı olduğu yıllarda yaşadı. Tepedelenli Ali Paşa isyanına tanık oldu. Bu olay İzzet'in yaşadığı Balkan bölgesinde cereyan etmiştir. İzzet tıpkı o dönemin halkı gibi, devletin zayıflığı sebebiyle ekonomik ve psikolojik olarak sıkıntı içerisindeydi.

İzzet ağıdalı bir dil kullanmıştır. Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Bununla birlikte Mahallileşme Akımı'nın etkisiyle yeni deyişler yahut sıradan ifadeler de kullanır. İzzet, bilhassa Sebk-i Hindî'den gelen derin hayallere sahiptir ve yeni mazmunlar arar. Bunu şiirlerinden rahatlıkla anlayabiliriz. Bazen Nâbî etkisiyle sosyal problemleri de ele alır. Dolayısıyla Hikemî Tarzlı şiirler de yazmıştır.

Çalışma boyunca şairin hayatı ve edebî yönü hakkında Dîvânı'ndan örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yenişehirli İzzet, Dîvân, Nazım, XIX. yüzyıl, Mevlevîlik, Mahallileşme, Sebk-i Hindî, Hikemî Tarz.

YENİŞEHİRLİ İZZET AND ABOUT HIS DIVAN

Abstract

Yenisehirli İzzet who one of the poet of XIXth century when Divan Literature was struggling to survive, passed away before he reached 40 years old in Yenisehr-i Fener in H.1237 (1821/1822). İzzet was a Mevlevi

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, emir_28@msn.com

and an educated poet. His only known work is Divan. One of the known copies of his Divan is recorded with the catalogue number of T811/00152 at Galata Mevlevihane catalogue in Suleymaniye Library and it consists of 86 leaves.

İzzet lived in the turbulent years of the Ottoman Empire. He witnessed to Tepedelenli Ali Pasha's revolt. That event occurred in the Balkan region where İzzet lived. Because of the weakness of the state, İzzet was in economic and psychological distress as the people of that period.

İzzet used a pompous language. He wrote Arabic and Persian poems. At the same time, he used new sayings or cliches due to the influence of the Localization Movement. Especially he had dreams which came from Sebq-i Hindî and he searched for new mazmun. We can understand it easily from the poems of him. Sometimes he dealt with social problems by the effect of Nabi. Therefore, he also wrote poems in Hikam Style.

Throughout the study, Examples from the life and literary personality of the poet are given from the Divan.

Keywords: Yenişehirli İzzet, Dîvân, Versification, XIXth Century, Mevlevism, Localization, Sebq-i Hindî, Hikemî Style.

Giriş

Yenişehirli İzzet (ö. H. 1237 [M. 1821/1822])

Yenişehirli İzzet (ö. H. 1237 [M. 1821/1822])¹in hayatı hakkında kaynakların aktardığı bilgiler sınırlıdır. Kaynaklardaki bilgilerle birlikte, bilinen tek eseri olan Dîvânı²ndan aktaracağımız örnek şiirlerle beraber, İzzet'in hayatı ve edebî kişiliği hakkındaki bilgimiz artmış olacaktır. Davud Fatin Efendi Hâtimetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinde İzzet hakkında detaylı olmasa da etraflı bilgiler aktarmıştır. Fatin Efendi, İzzet'in “Âh ey büt-i bî-gâne-edâ maḥremiñ olsam / Aḥvâlimi heb söyler idim hem-demiñ olsam” beytiyle başlayan gazelini örnek olarak verdikten sonra, İzzet'in Fenar Yenişehir'i'nde yüksek ilimleri tahsil edip, medrese eğitimini de tamamlayarak aynı şehirde müftü olduğunu ve Hicrî 1237'de kırk yaşına ulaşmamış iken vefat ettiğini; yüce soylu bir kişi olduğunu ve dîvânının övülmeye layık olduğunu belirtir. Fatin Efendi, aktardığı bu sınırlı bilgilerden sonra İzzet'in “Üftâde-i ḥübân-ı Yenişehir-i Fenârız / Aldık fetili mûm gibi şimdi yanarız” şeklindeki beytinin zarif kimseler arasında çok meşhur olduğunu da söyler.³ Diğer taraftan, İzzet ve Dîvânı hakkında tanıtıcı bir

¹ İzzet hakkında bkz.: M. Emir Tulum, **Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Divanı (İnceleme-Metin)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Ocak-2014; Nazmi Özerol, **Yenişehirli İzzet Divanı (Karşılaştırmalı Metin – Dizin)**, Serhat Yay., Malatya 2013.

² Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, **Divan-ı İzzet**, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu, No: T.811/00152. Bu nüsha 86 varak olup, makaledeki örnek şiirler bu nüsha üzerinden verilecektir. Ayrıca Milli Kütüphane'de “06 Mil Yz To 4” numara kaydıyla ve Konya Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Feridun Nafiz Uzluk Arşivi'nde “Y50” numara kaydıyla bulunan diğer nüshalar da İzzet'in bilinen Divan nüshaları arasındadır.

³ Davud Fatin Efendi, **Tezkire-i Hatimetü'l-Eş'ar**, İstihkam Alayları Litografya Destgahı, İstanbul 1271/1870, s. 286 (TDV İsam, No: 928, FAT.T, GNL. 137012).

makale yazmış olan Yakup Şafak, İzzet'e âit bir diğer Dîvân nüshası⁴ üzerine Behcet Efendi tarafından kaydedilen bir değerlendirmeyi aktarmıştır. Bu kayda göre Behcet Efendi, İzzet'in nüktedanlığından, hazır cevaplılığından ve kendi zamanındaki şair ve ariflerden üstünlüğünden; ayrıca Mevlevîlik yönü gibi hususiyetlerinden bahsettikten sonra, “Merhumun vefasız ömür (elbisesi) gönül çelen endâmına, zamâne güzellerinin siyah saçları gibi kısa gelmeyip kemâl eteğine dek uzansaydı, bu belagatle hemşehrisi olan büyük şair Belîğ, onun yanında bülüğa ermemiş çocuk gibi kalırdı.”⁵ gibi dikkat çekici değerlendirmelerde bulunur. Kaynakların İzzet hakkındaki görüşleri bu bilgilerle sınırlıdır. İzzet hakkındaki mevcut bilgiler şiirlerinden yola çıkarak elde ettiğimiz diğer bilgilerle birlikte şu başlıklar altında ele alınabilir:

Yenişehir-i Fener

İzzet'in Yenişehir-i Fener⁶le birlikte anıldığını görüyoruz. Davud Fatin'in belirttiğine göre İzzet, Yenişehir-i Fener'de yaşamıştır ve orada vefat etmiştir. Bahsi geçen bu şehir, 1854 yılına kadar Osmanlı devletinin Tırhala Eyaleti sancak merkeziydi. Yunanlılar ile yapılan harplerde çeşitli el değiştirmeler neticesinde, 1897 yılında Yunanistan'a bırakıldı.⁷

Ailesi ve Aile Çevresi ve Asıl Memleketi

İzzet, seyyid soyundan gelir. Bu durum, ilerleyen kısımlarda da vurgulanacağı üzere, aile çevresinden söz ederken kullandığı birçok ifadeden anlaşılmaktadır. Bazen de belirgin bir şekilde seyyidlik yönüne vurgu yaptığı olur. Yazdığı bir naatında, “Yâ Rasûlallâh ! Senin şerefli neslin seyyidliğin yeşil çimenliğidir. Ben onda yeşile yabancı bir odunum.” der:

Seniñ nesl-i şerîfiñ bir çemen-zâr-ı siyâdetdir

Ben anda sebze bigâne sebâyım yâ Rasûlallâh (G. 149/6-77a⁸)

⁴ Konya Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Feridun Nafiz Uzluk Arşivi'nde “Y50” numarasıyla kayıtlı olan nüsha.

⁵ Yakup Şafak, “Yenişehirli İzzet Efendi ve Divanı”, **Yedi İklim Dergisi**, S. 272, Kasım 2012, s. 57.

⁶ “Yenişehir (Larissa) Tesalya bölgesinde bir kenttir. İl merkezi Atina'ya 300 km. mesafede, kuzeyde, hemen temelden Osmanlı yapısı bir şehirdir. Osmanlı kayıtlarında Yenişehir-i Fenar veya Tesalya Yenişehirli olarak geçer. Larisa Ovası'nın ortasında Pinios Irmağı kıyısında 102.000 nüfuslu olan bu kent bir ticaret merkezi ve Atina ile Selanik arasında bir uğrak yeridir. Tesalya Kralı Teotamios'un kurduğu kent (İ.Ö. V. yy.) yine bu sülaleden Larissos tarafından oğlu için yeniden onarıldığından Larissa adıyla anıldı. 1430 yılında Osmanlı topraklarına katılınca, Rumeli eyaletine bağlı bir kaza merkezi konumuna getirildi ve Yenişehir adını aldı. Aslında Osmanlı İmparatorluğu idare teşkilatında Yenişehir ismini taşıyan bir çok yer bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden birkaçı Aydın, Bursa, Mora ve Tırhala'dakilerdir. Bizim buradaki konumuzu oluşturan Yenişehir, şimdi Yunanistan sınırları içinde bulunan ve eski ismiyle Yenişehir-i Fenar olarak anılan Larissa'dır. Burası bazen Mora Yenişehirli veya Tesalya Yenişehirli olarak da belirtilir.” (Pars Tuğlacı, **Osmanlı Şehirleri**, Milliyet Yay., İstanbul 1985, s.407). “Yenişehir'in 1430 tarihlerinde Osmanlı ülkesine katıldığı birçok eserde belirtilmektedir. Buna rağmen Türk gezginlerinden Evliya Çelebi Yenişehir'in 848 H. (1444 M.) tarihinde II. Murad döneminde fethedildiğini, ancak onun ölümünden sonra tekrar elden çıkarak Fatih devrinde Türk beylerinden Gazi Turhan Bey tarafından Osmanlı ülkesine katıldığını kaydeder.” (Yusuf Halaçoğlu, “Tesalya Yenişehirli ve Türk Eserleri Hakkında Bir Araştırma”, **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.2/3, 1974, s.89). “Yenişehir, tarihe büyük lirik şair Pindaros (ö. M. Ö. 438) ile hekim Hippokrates'in öldükleri yer olarak geçmiştir. Osmanlı döneminde yeni baştan kurularak, bölgenin önemli ticaret merkezlerinden biri haline getirilen kentin adı da bu durumdan dolayı, Osmanlı tarihinde Yenişehir olarak kaydedilmiştir.” (Mehmet Ali Gökaçtı, **Geographika, Yeniden Keşfedilen Yunanistan**, İstanbul: İletişim Yay., 2001, s.411-412). Bahsi geçen “Fener” ismi ise, Orta Yunancadaki Fanarion, yani bildiğimiz limana giren gemileri selamlayan fener kelimesinden türemiştir. (İlber Ortaylı, **İstanbul'dan Sayfalar**, İstanbul: Hil Yay. 1986, s.118).

⁷ İsmail Bıçakçı, **Yunanistan'da Türk Mimarî Eserleri**, İsar Vakfı Yay., İstanbul 2003, s.420.

⁸ “77a”, bahsi geçen beytin yazma eserde bulunduğu varak numarası olup, örneklerdeki diğer beyitlerin sıralanması da bu şekilde devam etmektedir. Şiirlerin sıralandırılmasında ise “M. Emir Tulum, **a.g.e.**, s. 204-439” arasındaki şiir sıraları dikkate alınmıştır.

İzzet'in babasının adı *Şerif Ağa*'dır. Yazdığı bir kıt'asında babası Şerif Ağa'nın kendisine verdiği nasihatten şöyle söz eder:

Pederim hâzret-i Şerîf Ağamñ
Bu idi dâ'imâ baña pendi (Kıt. 7/1-83b)

Ele ısmarlama umûruñ oğul
İşini görmeli kişi kendi (Kıt. 7/2-83b)

Şerif Ağa da şair bir kişidir. İzzet, bir mutavvel gazelinde, kendi devrinin şairlerini sıralarken babası Şerif Ağa'nın da ismini zikrederek, onu peygamber dönemi şairlerinden olan Hassân'a benzetir ve Şerif Ağa ile aynı soydan olduğuna vurgu yapar:

Hassân-ı vaqt bâ'ış-i mestî-yi kemterî
Ya'ni Şerîf Ağâ-yı hasîb ü nesîbdir (G. 165/3)

İzzet, bir başka şiirinde de babasının ölümünü konu almıştır. Babasının ölümünden elem duyduğunu ve devamında, bir alacaklının gelip seviyesizce ve sitemkâr bir üslupla alacağını istediğini belirtir:

Bir taraftan elem-i mâtem-i cân-süz-ı peder
Bir taraftan sitem-i dâyin-i nâ-puhte-hitâb (K.3/23-5a)

İzzet'in şiirlerinde sıklıkla sözünü ettiği ve güzelliklerini sevgiliye dair unsurlarla tasvir ettiği oğullarının adları *Ahmet* ve *Eşref*'tir. İzzet'in "Nâz u Niyâz-ı Aḫmed ü Eşref be-yekdigir Güft ü Güy-ı İşân" başlıklı mesnevîsinin konusu çocuklarıdır. Bu şiirden yola çıkarak Ahmet'in on iki yaşında olduğu, göz renginin siyah olduğu; Eşref'in ise yaşça ondan küçük olduğu gibi bir takım bilgiler de elde etmekteyiz. İzzet, manzumenin ilk ve son beyitlerinde halasının oğlu Necîb Efendi'ye de hitapta bulunur ve oğullarını çeşitli yönleriyle tasvir eder:

Necîbim iki şehri-âşüb-ı fettân
İderler hâl-i 'uşşâkı perişan
"Necîb'im şehri karıştıran bu iki fitneci âşıkları perişan eder"

Birisi Eşref-i bî-mişl ü hemtâ
Ki fenn-i nâz u istiğnâda yekta
"Birisi benzersiz ve denksiz Eşref'tir ki naz ve kanaatte eşsiz."

Birisi Aḫmed-i hâtır-şikendir
Perî-ruhsâre şüh-ı pür-fitendir (M. 3/1-3, 19b)
"Birisi zihni yıkan Ahmet'tir ki peri yanaklı, tamamen fitneci bir işvelidir."

İzzet, oğulları olan *Ahmet ve Eşref*'i “Dedim Dedi” tarzı diyaloglarla, temsili bir kurguda konuşturur. Şiirde Ahmet ve Eşref sevgiliye dair unsurlarla birbirlerine medh ü senada bulunurlar. Ahmet’in Eşref’e “*Başım seninle sevdāya uğradı...*” gibi hitaplarda bulunması dikkat çekicidir:

On ikidir benim de gerçi yaşım
Seniñle uğradı sevdāya başım (M. 3/19-20a)

İzzet, “Ahmed” redifli bir gazelinde Ahmet’in fıstık ağızlı, şirin sözlü bir çocuk olduğunu, zamanın yeni yetişmiş çiçek tomurcuğu olduğunu; latif boylu olduğunu ve güzellik bağına bir taze fidan olduğunu belirtir:

Ṭıfl-ı şirîn-suḥan-ı piste-dehāndır Aḥmed
Nev-nümā gönçe-i neşküfte-i āndır Aḥmed

O leṭāfetle ki vardır ḳad-i ra’nāsında
Bāğ-ı ḥüsne yine bir taze fidāndır Aḥmed (G. 19/1-2, 41a)

İzzet, yazdığı bir şarkıda Ahmet’in artık on dört yaşına girdiğini söyler. Ahmet için “*Âşıkları aldatıcı bir gönül alıcısın. Sabrımın ve tahammülümün düşmanısın.*” vb. ifadelerde bulunduktan sonra “*Ey ay yüzlü on dört yaşına girdin. Bir cüvankaşî sarık sar başına. Süzgün bakışına can fedadır. Ahmet’im terbiye edilmiş çocuğumsun benim. Nazlımsın, sevgilimsin benim.*” der:

Girdiñ ey meh-pāre on dört yaşına
Bir cüvānḳāşî şarık şar başına
Cān fedādır ḡamze-i ‘ayyāşına
Aḥmedim ṭıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīmsin ḥabībimsin benim (Ş. 3/2-82a)

İzzet, “Eşref’dir” redifli bir gazelinde “İzzet cevherini Rasûl âilesine sarf ediyor. Bildim ki Eşref israf semtine meyilli değil (cevherimi israf etmemişim).” diyerek seyyid olduklarına vurgu yapar:

‘İzzet güheriñ şarf idiyor āl-i Rasûle
Bildim ki degil mā’il-i semt-i seref Eşref (G. 69/6-55a)

İzzet, bir başka gazelinde de “Eşref’im, şeref bağının açılmamış goncası... Necef Şâhı (Hz. Ali r.a.)’ nın soy defterini süsleyenim...” diyerek seyyidlik vurgusu yapar:

Eşrefim gönçe-i neşküfte-i bāğ-ı şerefim
Levḥa-pirā-yı neseb-nāme-i şāh-ı Necefim (G. 100/1-63a)

İzzet bir başka gazeline, kendisini ziyarete gelen bir kişiye hitaben yazdığı satırlar arasında, “Gel şimdi Yenişehir’in yeni yetişmelerine bir bakiver. Eşref’in edâsını, Ahmet’in tavırlarını seyret. O bütünüyle cefa vericiler ah bize neler ettiler. Muhammed (a.s.) âilesine hürmet etmeyi bilmiyorlar...” der:

Gel şimdi nev-resân-ı Yeñişehre kıl nigâh
Seyr it edâ-yı Eşrefi eṭvâr-ı Aḥmedi

Ol pür-cefâlar âh neler itdiler bize
Bilmezler idi ḥürmet-i âl-i Muḥammedi (G. 163/4-5, 80b)

Davud Fatin, İzzet’in soyunun insanlarla iyi ilişkiler kuran, dostluk ve ahbablık yönleriyle tanınan bir soydan olduğunu belirttiğini aktarmıştı. Bu konuda Behcet Efendi de İzzet’in edebî zevk sahibi kişiler ve devlet büyüklerince aranan ve meclislerine davet edilen kişi olduğunu vurgulamıştır.⁹ Şiirlerine baktığımızda da İzzet’in hem soylu aileden gelişi hem de şairlik yönü gibi etkenlerden dolayı devrin ileri gelenleri ile yakın ilişkileri olduğunu fark ederiz. Bu ilişkiyi, kasidelerinin önemli kısmında kendilerinden bahsettiği, Selim Sırrı Paşa¹⁰, Veliyüddîn (Velî) Paşa¹¹ ve Selânik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi¹² ile şu şekilde örnekleyebiliriz:

Veliyüddîn (Velî) Paşa’nın oğlu Selim Sırrı Paşa, İzzet’in çokça methettiği ve kendisinden maddî manevî destek gördüğü kişidir. Bir beytinde bu durumu şöyle zikreder:

İder ‘ināyet ile ceybini ḥazîne-i zer
Su’âl eylemeden ḥāṭır-ı faḳîre ḥuṭûr (K. 1/25-2a)

İzzet, Veliyüddin (Velî) Paşa’yı da sıkça anmaktadır. Bilhassa, ondan kitap talep ettiği kasidesi dikkat çekicidir. İzzet bu talebini şu şekilde dillendirir:

Çi sūd oldumsa isti‘dâda mâlik
Kitâbım yoḳ hemân iḥsân senindir (Kıt. 2/7-19a)

⁹ Yakup Şafak, *a.g.e.*, s. 57.

¹⁰ “Veliyüddin Paşa’nın mahdumudur. 1215 (M. 1800)’te tevellüd eyledi. 1238 (M. 1823)’de Dersaadet’e gelip ve Rauf Paşa’nın şark seraskerliğinde maiyetine memur olup hâcelik rütbesi verildi. Bâdehû müsellim olup 124 (M. 1809)’te tezkire-i sâni ve 47 Şevvalinde (M. Mart 1832) maliye tezkirecisi ve bâdehû hıdemâta kullanıldı. Bir aralık Feshâne-i âmire müdürü, 255 (M. 1839)’te İzmir muhassılı ve 261 (M. 1845)’de ulâ ile Erzurum defterdarı ve bâdehû Ayvalık kaymakamı ve sonra Meclis-i Maliye âzâsı oldu. 1264 Şabanında (M. Temmuz 1848) irtihâl eylemiştir. Belgrad kalesinde medfundur. Halîm, selîm, kâtib, şair, zevki severdi.” (Mehmed Süreyyâ, “Selim (Sırrı) Paşa”, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.III, [Haz.: Ali Aktan, Abdulkadir Yuvalı, Metin Hülâgu] Sebil Yay., İstanbul 1996. s. 67-68).

¹¹ “Tepedelenli-zâde Ali Paşa’nın mahdûm-ı sânisidir (ikinci oğludur). 1210 Zilkadesinde (M. Mayıs 1796) bâ-rütbe-i Mîr-i mîrâni Avlonya Mutasarrıfı olup, 1212 (M. 1797) ‘de vezâretle Mora Valisi oldu. 1222 tarihinde (M. 1807) Rusya harbinde bulundu. 1227 Şabanında (M. Ağustos 1812) Tırhala Valisi olup, 1235 Recebinde (M. Nisan 1820) azledildi. 1236 Cemaziyülevvelinde (M. Şubat 1821) imate edildi. Silivrikapısı’nda medfundur. Mahdûmları Selim ve İsmail Paşa’lardır.” (Mehmed Süreyyâ, “Veliyüddin (Velî) Paşa”, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.IV / II, [Haz.: Orhan Hülâgu, Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş], Sebil Yayınevi, İstanbul 1998, s. 216).

¹² “Selâniklidir. Müderris, 223 Muharreminde (M. Şubat 1808) Yenişehir mollası oldu. Bâdehû terfian Mekke pâyesi olup, 1244 (M. 1829) tarihlerinde vefat eyledi. Mahdûmu Mustafa Necib Efendi’dir.” (Mehmed Süreyyâ, “Seyyid Abdullah Efendi”, *age*, C.III, s. 445).

İzzet, Selânik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi'nin Yenişehir-i Fener'i ziyaretini konu aldığı bir kasidesinde, Abdullah Efendi'nin bu ziyaret sırasında kendisine hediye verdiğine binaen şu sözleri söyler:

Efendim esb-i şab'ı 'İzzet'in 'uryân idi nâgâh
Ğışâ-yi himmetiñle kisve-püş-ı ihtîşâm oldı (Kıt. 1/1-16a)

İzzet'in yukarıda bahsini ettiğimiz kişiler ile ilişkilerine dair verdiğimiz örnekler, Davud Fatın'ın de söz ettiği üzere, İzzet'in saygınlığı olan bir aileden geldiğini ve hem devlet adamları hem de aydın zümre ile yakın ilişkiler içerisinde olduğunu gösterir. Diğer taraftan İzzet'in saygınlığı konusunu şu açıdan da muhakeme edebiliriz. İzzet, kendilerini methettiği Selim Sırrı Paşa'nın dedesi, Veliyüddîn (Velî) Paşa'nın da babası olan Tepedelenli Ali Paşa¹³ hakkında, halkı usandıran zulümleri sebebiyle tenkit ve hiciv içeren sözler sarf etmekte, hatta sözünü sakınmayarak Tepedelenli Ali Paşa'ya "kelb" sıfatını dahi yakıştırmaktadır:

Kim imiş tepedelen gördi Tepedelenli
Başına geleceği añladı ol hâne-ğarâb (K. 3/16-5a)

Şimdi meydâna çıkub 'arz-ı şecâ'at itsün
Yohsa iş mi fuğarâya o kadar zulm ü azâb (K. 3/17-5a)

Postı kırtarmağa bir çâre ararmış şimdi
Kendüsin şanur iken kelb gibi şâhib-i nâb (K. 3/18-5a)

¹³ "Osmanlı valilerinden. 1744 yılında Yanya'da doğdu. Dedeleri Arnavutluk'ta muhtelif vazifelerde tanınmış olup, babası Tepedelen mütesellimi Veli Paşa'dır. Küçük yaşta babası öldüğünden gençliği mücadelelerle geçti. Kurd Ahmed ve Kaplan Paşalara hizmet edip, himayelerine girdi. Kaplan Paşa'ya damat oldu. Yanya, Delvina ve Tırhala mutasarrıflıklarıyla Derbentler-Başbuğluğu gibi vazifelerde kendini tanıttı. Oğulları Muhtar, Veli Veliyuddin ve Salih Paşalar çeşitli vazifelerde Kuzey Arnavutluk'la Yunanistan'a hakim olunca buralar Tepedelenli ailesinin malikanesi haline geldi.

Osmanlı-Rusya-Avusturya savaşında 1787'de Avusturya cephesinde Paçova hareketine katıldı. Sırbistan'da çıkan isyanı bastırmada hizmetleri oldu. Rus cephesinde de savaştı. Rütbesi 1795'de mir-i miranlığa yükseldi. Yanya bölgesindeki yerli halkın çıkardığı isyanların bastırılmasında, Napolyon'un Mısır'a saldırısı sırasında Fransızlarla yaptıkları mücadelelerde zaferler kazandı. 1798'de Preveze yakınında Fransızları bozguna uğratanca kendisine Sultan Üçüncü Selim Han tarafından vezirlik verildi. Rumeli valisi olarak dağlı eşkıyanın cezalandırılması için bir sene kadar bu vazifede bulundu. On dokuzuncu yüzyılın başında Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa ve Rusya arasındaki siyasi olaylardan da istifade ederek Makedonya bölgesinin en güçlü adamı haline geldi. Bu bölgenin tanınmış valilerinden İbrahim Paşa'yı hile ile getirterek ölünceye kadar Yanya'da hapsedti. Oğlunu yerine göndererek Arnavutluğun Toskalık bölgesinde hakimiyet kurdu.

Ali Paşa'nın Arnavutluk'ta ve hakim olduğu yerlerdeki tutumu, hadiseleri istismar etmesi, onu devlet içinde devlet gibi hareket ettiriyordu. Mora ahalisinin ve Rumların ayaklanarak devletin başına yeni bir gaile açılmasını istemeyen Sultan Mahmud Han, Tepedelenli Ali Paşa'nın yaşlı olmasını düşünerek üzerine gitmiyordu.

Hükümetin hakkında verdiği kararları dinlemeyen Ali Paşa asi ilan edilerek idamına ferman verildi. Arazisi tamamen işgal edildikten sonra Yanya Kalesine çekildi. Oğulları hükümet kuvvetlerine teslim olunca cezaları verildi. Yanya kalesinde bir sene 4 ay 25 gün muhasaradan sonra serasker Hurşid Paşa'nın, hayatına dokunulmayacağına dair teminat vermesi üzerine, Yanya Gölü'ndeki Pandeileimon manastırına çekildi. Hurşid Paşa'nın yazılı bildirisini kabul etmeyen Halet Efendi idam fermanını birkaç kişi ile gönderdi. Bunun üzerine kendisini müdafaa eden Tepedelenli kurşunla vurularak öldürüldü. (1822). Önceleri Osmanlı Devletine hizmetleri görülen Tepedelenli Ali Paşa, sonunda şahsi ihtiraslarından dolayı isyan edip, Yunanlılarla işbirliği yaparak devlete büyük kötülük yaptı. Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının ilk müsebbipleri arasına girerek çöküntüye sebep oldu." ("Tepedelenli Ali Paşa", **Türkiye Gazetesi Rehber Ansiklopedisi**, C.16, Fasikül: 1 S-T, İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, s. 223-224).

Bu misalden, İzzet'in öveceği kişiyi övdüğünü, yereceği kişiyi ise, Tepedelenli Ali Paşa da olsa, korkmadan yerdiğini anlıyoruz. Bu durum evvela bize ondaki şahsî cesareti göstermektedir. Diğer taraftan, elinde devlet gücü olan bir kişiye karşı açıkça bu sözleri sarf edebilmesi, bize ailesinin ve çevresinin kendisine arka çıkabilecek bir konumda olduğu kanaatini vermektedir. Nitekim Davut Fatin de bu noktaya değinmişti.¹⁴

İzzet'in asıl memleketi bahsine geldiğimizde, onun Tırnovalı¹⁵ olduğunu tahmin etmekteyiz. O gün Silistre eyaletine bağlı bir şehir olan Tırnova, bugün Bulgaristan'a bağlı olup, bir zamanlar Bulgar devletine başkentlik de yapmıştır. Bizi, İzzet'in Tırnovalı olabileceği fikrine sevk eden durum ise yazdığı bir kıt'ada halasının oğlu olduğunu anladığımız *Seyyid Necib Ağa*¹⁶'nın vefatına değinirken Tırnova'dan da bahsetmiş olmasıdır. İzzet, kıt'anın ilk beytinde Necib Ağa ile akrabalığını şöyle açıklar:

Hemşire-zāde-i peder-i pāk-gevherim
Hem de ḥafid-i ḥāher-i cedd-i muvaḫḫarım (Kıt. 9/1-83b)
“Babamın kız kardeşinin çocuğu hem de saygın ceddimin kız kardeşten torunu”.

Kıt'anın devamında ise, Seyyid Necib için “Tırnova'yı aydınlıkla dolduran Seyyid Necib Ağa” der:

Revnaḫ-tırāz-ı Tırnova Seyyid Necib Ağa
Gül gibi gitdi cennete ben ḫaldım aḡlarım (Kıt. 9/2-83b)

Bu bilgidен hareketle, Seyyid Necib Ağa'nın Tırnovalı olabileceğini, dolayısıyla onunla akrabalık bağı olan İzzet'in de Tırnovalı olabileceğini tahmin ediyoruz. Nihayet olarak İzzet'in gurbet temalı şiir yazmış olması ve birçok şiirinde de Yenişehir-i Fener'den şikâyetçi

¹⁴ Fatin Efendi, bu konuda “ülfet-meşreb bir şâir-i âli-neseb” tabirini kullanır (Davud Fatin, **a.g.e.** s. 286).

¹⁵ Tırnova (Tırnovacık) (Malko-Tırnova): “Sancak (1846) – Silistre eyâleti”; “Sancak (1855) – Vidin eyâleti”; Sancak (1864) – Tuna vilâyeti”; “Kaza (1865) Kırkkilise --> Edirne vilâyeti”; “Kaza” (1913) – Burgaz - Bulgaristan” (Tahir Sezen, **Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Nu: 21, Ankara 2006, s.542). “Tırnova şehri 17 Temmuz 1393 tarihinde Osmanlı Türklerince fethedildi. Yaklaşık 500 yıl süren bu dönemde kent çok sakin bir yaşam sürdü. 25 Haziran 1877’de Ruslar tarafından işgal edildi.” (M. Türker Acaroğlu, “Tırnova”, **Bulgaristan’da Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2006, s.955.) Kaynaklarda, bugün Bulgaristan’da bulunan “Turna-ovası” ve Yunanistan’ın Larissa (Yenişehir) şehrine bağlı bulunan Tırnovi isimli iki yerleşim yerinden daha söz edilmektedir. Bahsi geçen şehrin ismi İzzet’in Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu (’ndaki “Tırnova” olarak okunmakta ise de bu isme benzer olan diğer iki yerleşim yeri hakkında da şu bilgileri aktarmakta fayda olacaktır:

“Turna-ovası (Tırnovtsa, Tırnavsa), Eski-Cuma iline bağlı en eski Türk köylerinden biri olan ve il merkezinin 25 km kuzey doğusunda Osmanlı Türklerince kuruldu.” (M. Türker Acaroğlu, **age**, s.972).

“Turnovi; 1912’de Yunan hakimiyetine geçmiştir. Günümüzde, Larissas (Yenişehir) e bağlı 15 bin kişilik Tynavos belediyesidir.”

(Neval Konuk, **Yunanistan’da Osmanlı Mimarisi (Ottoman Architecture İn Greece)**, C.I, Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Yay., Ankara 2010, s. 510).

¹⁶ Necib Efendi’nin de şairlik yönü vardır. İzzet birçok şiirinde kendisine nazîre yazmıştır. Bu konuda “Nazîre Yazdığı veya Çeşitli Şiirlerinde İsimlerinden Söz Ettiği Şairler” başlıklı kısma bakılabilir.

olması¹⁷ gibi hususlar da onun aslen Yenişehir-i Fenerli olmadığı ihtimalini güçlendirmektedir.

Eğitim Durumu ve Tasavvufi Yönü

Davud Fatin, İzzet'in Yenişehir'de yüksek ilimleri ve medrese eğitimini tamamladığını, diğer taraftan da bulunduğu bölgede hatırı sayılır bir ilim meclisi olduğunu ve İzzet'in de bu meclise devam ettiğini, nihayet olarak, ilerleyen zamanlarda İzzet'in aynı şehirde müftülük¹⁸ payesini elde ettiğini belirtir. Yine bu konuda Behcet Efendi, İzzet'in küçük yaşta zekâsının ve ilerleme kabiliyetinin görülmesiyle tahsilinin ardından genç yaşta müftülük makamına getirilmesinden ve birkaç yıl bu görevi ifa ettikten sonra bazı sebeplerle vazifesinden ayrılmış olmasından ve bu süreçten sonra, kendisi de bir Mevlevi olarak, bazı seçkin öğrencilere Mesnevî dersi okuttuğundan söz eder.¹⁹ İzzet'in bazı manzumelerinden kaynakların söz ettiği bu bilgileri destekleyen örnekler görmekteyiz. İzzet, hem zamanının fennî ilimlerini okuduğundan hem de Kur'an'ı hıfz ederek hâfız olduğundan şu şekilde söz eder:

Ba'd-ı taḥşîl-i fûnûn ḥâfız-ı *Kur'an* oldum
Var mıdır ben gibi bir mazhar-ı eltâf olmuş (T. 17/1-27b)

İzzet, Kur'an'ı hıfz ettiği yıl için tarih düşmüştür. Bir kısmını aşağıya aldığımız bir tarih manzumesine göre İzzet, Kur'an'ı sekiz ayda hıfz etmiştir ve bu tarih, Hicrî 1232 (M. 1815)'ye tekabül etmektedir. Bu tarihten anlaşıldığına göre İzzet vefatından altı yıl kadar evvel, otuz beşli yaşlarda hafız olmuştur. Bahsi geçen manzume şu şekildedir:

Heşt mâh içre ser-â-ser *süver-i Kur'ânı*
Ezber itdim gerek ahkâf gerek kâf olmuş (T. 17/3-27b)

Diñleyenler didi târîḥ-i mücevher 'İzzet
Şürefâdan idi bu mülḥaḳ-ı eṣrâf olmuş (1232) (T. 17/5-27b)

¹⁷ Bir cā-yı müferriḥ mi var 'âlemde vatandan
Bu sırrı su'âl it yine ğurbetde gezenden (G.127/1-70a)

Şâ'irlerin âşânı ider kadrini izhar
Geç dâ'ıye-i terk-i ahıbbâ vü vatandan (G.127/6-70a)

Yâ Rab bu Yenişehir-i dil-ârâda nedendir
Ünsiyet için kimse bulunmaz 'urefâdan (G. 130/3-71a)

Tenhâlik amân cânıma kâr eyledi billâh
Lutfuyla halâs eyleye mevlâ bu belâdan (G. 130/4-71a)

¹⁸ İzzet'in Yenişehir-i Fener Müftüsü olduğu divanının giriş kısmındaki "Djvân-ı İzzet-i Yegâne-i Suḥan-verân-ı Yenişehir-i Fenâr u Müftî-i Zevî'l-İktidâr" olarak yazılan cümleden de anlaşılmaktadır. (Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, **age**, İç Kapak.)

¹⁹ Yakup Şafak, **a.g.e.**, s. 57.

İzzet, Arapça ve Farsça bilmektedir. Bir tanesinin ikinci mısraları olmak üzere 5 adet Farsça, 2 adet de Arapça şiiri²⁰ vardır. Şu şekilde örnek verebiliriz:

Kāle lī taḥliṣu bi'd-dīnārī
Lā-leḳad el-'ivāzu min-sereff²¹ (G. 162/4-80b)

Ān māh-ı münevverçü niḳāb efkened ez-ruḥ
Der-meclis-i mā cilve nemāned digeri-rā²² (G. 3/3-37a)

Arapça gramer konularında veya fikhî meselelerde bir konuyu misallendirmek için temsilen adları söylenen “Zeyd ve ‘Amr (Ömer)” isimlerini şiirlerinde söz konusu eder:

Ser-fürü itse raḳīb ‘āşıḳa her dem ne ‘aceb
Ḳaṅḡı ğavḡada ‘Ömer pā-zede-i Zeyd olmaz (G. 54/4-51a)
“Rakip her zaman âşıḡa itaat etse şaşılacak bir durum deḡildir. Zīra hangi kavgada
Ömer (Amr) Zeyd tarafından ayakaltında çiḡnenmemiştir.”

İzzet, Arap grameri konularından olan “Sarf” ve “Nahiv” ilminden söz etmektedir. Ayrıca *el-Kitāb* adlı Arap dilinin nahvi üzerine yazılmış ilk büyük eserin sahibi olan ve nahiv alanında yazdığı eserlerle çığır açan *Sibeveyhî*’ (ö. H. 180 / M. 796)’ den söz eder:

Sibeveyh eylese sīb-i zeḳāniñ der-hātır
Şarf-ı zihn eylemeyüb naḥve dir eyvā ḥāfız (G. 67/4-54b)

İzzet, *el-Muhtasar*²³, *el-Mutavvel*²⁴, *Dürer*²⁵” gibi Arap grameri yahut fikhî meseleler ile ilgili eserlerden de söz eder:

Muḥtaşar itmez ma‘ānī-i niyāzı hiç beyān
Ol şeh-i nāza efendi heb *Muḥtaşar* gösterir (G. 30/3-44b)

Bir *mes’ele* tıyunca dehān açma çün şadef
Deryā-yı *fikhda Düreriñ* yoḡ mıdur seniñ (G.75/5-56b)

²⁰ Arapça ve Farsça şiirler için bkz.: Farsça şiirler, “G.3 (37a), G.6 (38b-38a), G.13 (39b), G.20 (41a-41b), G.98 (62b-63a)”; Arapça şiirler, “G.91 (60b-61a), G.162 (80b)”. Ayrıca, “G.15 (40a)” Türkçe-Farsça; “G.89 (60a-60b)” ise Türkçe-Arapça olarak yazılmış olan mülemma gazelleridir.

²¹ Dedi ki: “Benden parayla kurtulabilirsin. Karşılığında israf yoktur (Bu para israf olmayacaktır)”

²² O parlak ay yüzünden örtüsünü kaldırıncaya, bizim meclisimizde kimse kımıldayamaz.

²³ Bir eserin özet haline getirilmesine denir. Daha çok hadis, fikh, İslam tarihi türü eserin özetlenmesine bu ad verilmiştir. Örneğin: İbnü’l-Hâcib’in (ö. 646/1249) fikh usûlüne dair eseri, bu adla anılır.

²⁴ “Sekkâkî’nin Miftahu’l-‘ulûm’unun belâgatla ilgili bölümü için Hatîb el-Kazvîni’nin kaleme aldığı Telhîşü’l-Miftah üzerine Teftazânî (ö. 792/1390) tarafından yazılan şerhtir.” (“el-Mutavvel”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.31, TDVV Yay., İstanbul 2006, s. 382).

²⁵ Molla Husrev’in “Dürerü’l Hukkâm fi Şerhi Gurerü’l-Ahkâm” adlı fikh kitabına denir.

İzzet, Arapça gramerdeki İ‘rab konularından olan “Esmā-i Sitte-i Mu‘telle”²⁶ den ise şu şekilde söz eder:

İzāfetle temevvül kesb ider mi her tehī-hemyān
Faḫaṭ *esmā’-i sittin* behreverdür māl ile zūsı (G.157/2-77a)

Bu konuda son olarak, Arapça fiil çekimi üzerinden kafiyelendirdiği bir gazelinden şu örneği görebiliriz:

Bu gice ḡam-hānemize gelmeñiz
İḫtemala yaḫtemilu iḫtimāl (G.89/1-60a)

Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü üzere İzzet’in medrese eğitimi almış olmakla Arapça bilgisi, diğer taraftan Farsça yazdığı şiir sayısının çokluğu ve divanının tamamında var olan Farsça kelime yoğunluğu yönüyle de Farsça bilgisi ortaya çıkmaktadır.

Daha evvel de zikrettiğimiz üzere İzzet Mevlevî’dir. Seçkin öğrencilere Mesnevî dersi verecek kadar da yetişkin bir kişidir. Birçok şiirinde Mevlevîlik ile ilgili giyim-kuşam, çalgı aletleri, yer isimleri vs. çeşitli kavramlardan sıkça söz eder:

Bir tıfl-ı Mevlevî için ‘İzzet dönüb turur
Āyin-güzār-ı devr-i Veled söylerim saña (G. 2/7-37a)

Gerdün zi-çi hem-vāre der-āheng-i semā’ est
*Dil-dāde meger Mevlevi-i şivegeri-rā*²⁷ (G. 3/5-37a)

İderse va‘d-i vişāl eyleyüb *külāh* döner
Mevlevi-beçe ṭurmaz sözünde āh döner (G. 27/1-43b)

Ne nāydan ne enīn-i rebābdan aluruz
Nevā-yı sūzişi murḡ-ı kebābdan aluruz (G. 50/1-49b)

Muṭrib bu gice *meclis-i ‘işretde* şubḫa dek
Taḫsīm ü *pīş-revler* ile beste isteriz (G. 58/6-52a)

Mihr ser-geştelenür hāle-i *tennūre* ile
Eyledikçe gehi ol şāhid-i meh-pāre *semā’* (G. 68/2-54b)

Tekye-i ‘aşḡ u maḫabbetde ḡalub ser-gerdān

²⁶ İ‘rab: Amillerin değişmesiyle kelimenin sonunun değişmesine denir. Esmā-i Sitte-i Mu‘telle, Mureb’in nevilerinden biridir. Esmā-i Sitte-i Mu‘telle’de i‘rab üç harfle yapılır. Bunlar “Vav-Elif –Ye” harfleridir. Bu harfler “ا، و، ي” biçiminde çekimlenirler.

²⁷ Felek niçin sürekli sema etmek niyetindedir ? Galiba işveli bir Mevlevî’ye gönül vermiş.

Vecd ile itmededür ‘İzzet-i bî-çâre *semâ*’ (G. 68/5-54b)

Nefes-i pîr ile dem dem öteyor *nây-ı kalem*
Yoğsa güncide degil perde-i eş‘âra *semâ*’ (G. 68/6-54b)

İzzet’in Mevlevîlik yönü ile ilgili dikkat çeken bir husus da Bahâriye²⁸’den söz etmesidir:

Gör *Bahâriyye* yine hûbâna olmuş cilve-gâh
‘Arz ider her nârven-çad bir edâ nev-rûzdur (G. 28/3-43b)

Bahâriye semti her ne kadar güzellerin dolandığı mesirelikleriyle anılsa da, ayrıca bu semtte mevcut olan Mevlevîhane ile de ön plana çıkar. Diğer taraftan İzzet Dîvânı’nın Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevîhanesi kataloğunda bulunan nüshasını göz önünde bulundurduğumuzda, dîvânının bir nüshasının Mevlevîlerce muhafaza edildiğini ve Galata Mevlevîhanesi aracılığıyla bugüne ulaştırıldığını anlarız. Buradan hareketle, eserinin İstanbul’daki Mevlevîhanelerde okuna geldiği sonucuna varabiliriz. Bu da İzzet’in Mevlevîlik yönünü vurgulayıcı bir başka etken olarak düşünülebilir.

EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Dili ve Üslubu

İzzet’in edebî kişiliğini (dil ve üslup olarak) daha iyi anlayabilmek için XVIII. ve XIX. yüzyılların edebî ortamı hakkında kaynakların değerlendirmelerine bakılacak olursa, şu tür değerlendirmelerin olduğu görülür:

“Bu dönemde (XVIII. yy) geleneğin şair tasarrufuna verdiği imkânlar ölçüsünde alışılmışın dışına çıkılarak yapılan orijinal benzetmeler ve mazmunlar divanlardaki yerini almaya başlamıştır. Ela gözün yerini mavi göz, siyah saçın yerini sarı saç almış, sevgilinin bütün eza ve cefasına razı olan aşığın yerine, bunları istemeyen âşık tipi yerleşmeye başlamış, bunun neticesinde sevgilinin nazı hafiflemiş, özellikle yüzü ve yanağı için bir benzetme unsuru olan gül, artık neredeyse onun için bir hitap malzemesi haline gelmiştir.”²⁹ Ayrıca Sâbit’in etkisiyle

²⁸ “Osmanlı padişahları ve vezirler, özellikle bahar mevsiminde, Haliç kıyısında Eyüp Sultan’dan sonra gelen ve Bostan iskelesi ile Silahtarğa arasında uzanan bölgeye giderlermiş. Buraya köşkler yaptırılmış. Kağıthane dönüşü eğlenceleri buraya yaptırılan köşklere izlenirmiş. Bahar mevsiminde yeğlenen bir bölge olduğu için “baharlık” anlamına “Bahariyye” (bahara ait) diye anılmış. Yavuz Sultan Selim döneminin kazaskerlerinden ve ayrıca “Sekiz Cennet” başlıklı bir de kitabı bulunan Bitlisli İdris’in burada yaptırmış olduğu çeşme ve köşk de “Bahariyye” ya da “Baharâbad” diye anılmış. Semtin, adını bu köşkten alması da olasıdır.” (Önder Şenyapılı, **Ne demek İstanbul; Bebek, niye Bebek ! ?.** (Genişletilmiş 2.Basım), ODTÜ Geliştirme Vakfı Yay. ve İltış., A.Ş. Metu Press Yay., Ankara Şubat-2003, s. 27-28).

Abdülbaki Gölpınarlı’nın “Mutrib” hakkında bilgi verdiği bir yazısında Bahariyye’deki Mevlevî şeyhinden de söz ettiğini görmekteyiz: “Mevlevî müziğinin icrâ heyetinin bulunduğu yere “Mutrib”, yahut “Mutrib-hâne” derler. Bu heyete, “Mutribân” ve “Mutrib Heyeti” denir. Mevlevî mutribinde bilhassa ney, kudüm ve halîle, esastır. Bunlardan başka, bulunursa rebap, kanun, ut, hatta keman da girer. Son zamanlarda, birkaç kere viyolonsel de girmişti. Türkiye’ye gelen ilk piyano, İstanbul’a Kulekapısı Mevlevîhânesine gelmiş, fakat icraya müsait olmadığı görülerek mutriba, ancak bir kere girmişti. Bu piyano, şimdi, İstanbul Belediyesi Müzesindedir. Bahariyye’nin son şeyhi Bahâ Efendi’nin (ölm. 1937), diğer mevlevî şeyhleriyle arası açık olduğundan, Bahariyye’de yalnız kudümle mukabele yaptığımız da oldu.” (Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkâm**, İnkilap ve Aka Kitp. Koll. Şti. İstanbul 1963, s.28).

²⁹ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Ed. Tarihi**, Dergah Yay., İstanbul Ekim-2004, s. 404.

şiiirde incelik ve zarafetten yoksun müstehcen ve argo söyleyişlerin çokluğu da bu durumun diğer göstergesidir.”³⁰

XIX. yüzyılda da benzer durumlar devam etmektedir:

“XIX. asrın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek farklı değildir. Nedim’den sonra arazi iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvele çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı; ilhamın umumiyetle küçük ve kelime, ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî’den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.”³¹

Ahmet Hamdi Tanpınar, bir üst paragrafta yaptığı bu tanımlamanın ardından, bu dönem şairleri hakkında batı dilindeki “sensualite” yani nefesine düşkünlük kavramından söz etmektedir ve açıklamalarını şöyle sürdürmektedir: “Sanki zorladığı bütün kapıları kendisine kapalı bulan insan, yavaş yavaş kendi içinde değişmenin imkânlarını aramaktadır. Bu her şeyden evvel, ne şekilde olursa olsun, ferdin doğuşudur. Yeni kazançlardan ziyade, eski bağların yıpranmasından, yer ve mahiyet değiştirmesinden gelen bu vâkıanın belli başlı ârazı, bir nevi huzursuzluğa benzeyen bir kötümserlik, geçen yarım asırda görülenden çok daha belirtili ve daha kuvvetli bir hissîlik ile, sanatın özünü ve ağırlık merkezini az çok yaşanan hayatta aramak ve kendisinden bahsetmek ihtiyacıdır. Öyle ki, küçük, düzensiz, hatta devamsız çizgilerle olsa bile, bir nevi romantizm hazırlanıyordu demek hiç de hatalı olmaz. Hakikat şu ki bu elli yıl içinde cemiyetin geçirdiği buhran insanı serbest ve adeta tâli’i ile başbaşa bırakmıştı.³² O zamana kadar eski şiirimizi idare eden ‘mutlak’ tamamen yıkılmıştır. Şair, hayat karşısındaki o gayri şahsi ve ağırbaşlı duruşunu – umûmî, hatta resmî manzara daima bu idi – birdenbire bırakır.”³³

Bahsi geçen bu dönemi İzzet’in özelinde şöyle değerlendirebiliriz:

İzzet’in yaşadığı yıllar Osmanlı Devleti için çalkantılı bir dönemdi. Devlet, halkın da yakinen şahitliğinde, zayıflıyordu. Milliyetçilik akımları filizleniyor ve çeşitli bölgelerde isyanlar çıkıyordu. İzzet, Tepedelenli Ali Paşa isyanına tanık olanlardan biriydi ve bu hadise İzzet’in de yaşadığı Balkan bölgesinde cereyan ediyordu. O dönemin halkı, devletin zayıflığına paralel olarak ekonomik ve psikolojik olarak darlık içerisindeydi. Şairler, toplumun genelini etkileyen bu tür hadiseleri, hissî yönleri sebebiyle, derinden hissediler. İzzet’in de bahsi geçen hadiselerden etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu hadiseler İzzet’te iki taraflı tavra sebep olmuştur. Bunlardan biri şudur: İzzet, hariçte yaşanan olumsuzluklara şahit olduğundan, rahatlamayı sağlamak için bir iç huzur arayışına girmiş ve şahsîliğe yönelmiştir. Bu durumun bir yansıması olarak İzzet, XVII. Yüzyılda Nef’i, Nâilî, Fehîm-i Kadîm, XIX. yüzyılda ise Şeyh Gâlib vs. şairlerde dikkat çeken *Sebk-i Hindî*³⁴ anlayışına sarılarak derin hayaller kurmuş ve yeni mazmunlar bulma arayışına yönelmiştir. İkinci tavrı ise, hariçte yaşanan

³⁰ Age, s. 402.

³¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Y.K.Y., İstanbul Ekim-2007, s. 81

³² Age, s.82-83.

³³ Ahmet Hamdi Tanpınar, **age**, s.83.

³⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: İsrail Babacan, **Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî (Hint Üslubu)**, Akçağ Yay., Ankara 2010.

hadiselere alakasız kalamadığından, XVII. Yüzyılda Nâbî ile başlayan, son asırda Ziyâ Paşa'da dikkat çeken *Hikemî Tarz*³⁵ a da yönelerek bir takım özlü söz veya vecize tarzındaki manzumeleriyle cemiyete fikir vermeye gayret etmiş olmasıdır.

Sebk-i Hindî tarzı şiirlerinden örnekler:

İzzet, Sebk-i Hindî akımının öncülerinden olan *Şevket-i Buhârî*³⁶ den şöyle söz eder:

Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şî'rîñ bî-şek
Dirdi Hâkânî budur milket-i naẓma hâkân (K. 5/27-7b)
“Eğer Hâkânî³⁷, senin şiirindeki bu güzelliğın azametini görseydi, nazım mülküne hâkân olan budur, derdi.” diyerek “Şevket” ismine atıfta bulunur.

İzzet'in aşağıya bir kısmını aktardığımız “hayâl” redifli gazeli, “hayâl” ve “bıkr-i ma'nî” gibi vurguları ile tamâmen Sebk-i Hindî özelliklerini taşır:

Hem-i'tibâr-ı zer eyler nuhâs-ı eş'ârı
Teânuğ-ı eşer-i feyz-i kimyâ-yı hayâl (G. 87/7-60a)

'Arûsa döndi yine bıkr-i ma'nî-i rengîn
Ne ziyet eyledi irâs gör hınâ-yı hayâl (G. 87/6-60a)

Fezâ-yı vaşf-ı femîñ şahn-ı tengnâ-yı hayâl
Lebiñ nişân-ı reh-i semt-i mâverâ-yı hayâl (G. 87/1-59b)

İzzet, aşağıdaki beytinde “Yeni tarzda, yeni bir şey söylemekte mücid. Konuşmacıların hünerlisi, gidilmemiş yolları açan.” diyerek, şiirde yeni arayışlar içerisinde olduğunu; yeni hayaller, imgeler ve mazmunlar üretmek niyetinde olduğunu açıkça belirtir:

Mücid-i şîve-i nev-muhterî'-i tarz-ı cedîd
Reh-i nâ-refte-güşâ-yı hüner-ü nâñka-dân (K. 5/30-7b)

Sebk-i Hindî tarzlı diğer bazı beyitler:

Hâmedir mâşîta-perdâz-ı 'arûsân-ı hayâl

³⁵ Mine Mengi, *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, A.Y.K. / A.K.M. Yay., Ankara 1987.

³⁶ “Bir süre Hindistan'da kaldığı için Şevket-i Hindî diye anılan Şevket-i Buhârî, yaşadığı dönemde Saib, Feyzî, Örfî ve Muhteşem gibi şairlerle birlikte İran şiirinde “Sebk-i Hindî” adıyla bilinen Hint üslubunun öncülerinden sayılmıştır. Şevket-i Buhârî, XVII. yüzyılda bu akımı benimseyen Nef'î, Nailî, Neşatî, Nabî gibi şairlerimiz üzerinde de etkili olmuştur.” (“Şevket-i Buhârî, Muhammed İshak”, *Türk Ansiklopedisi*, C.XXX, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1981, S. 265).

³⁷ “İran edebiyatının en büyük şairi olarak kabul edilmektedir. Hâkânî bir şiirinde: ‘Söz iklimi için benden iyi padişah yoktur. Yeryüzünde şairlerin hükümdarlığı bana teslim edildi.’ demektedir (“Hâkânî”, *Türk Ansiklopedisi*, C.XVIII, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970, s. 321).

Hâmedir çehre-güşâyende-yi *bıkr-i efkâr* (K. 2/2-3a)

Şübhesiz mâşıta-i fikret-i rengînimdir
Bıkr-i mazmûna viren zîb-i hınâ-yı nusret (K. 11/34-85b)

Fıkr-i gîsû-yı perîşânîyla cânâ var mıdır
Sünbülîstân-ı hayâlim gibi câ-yı nev-zemîn (G. 123/3-69a)

İzzet'in Hikemî Tarzlı şiirlerini de şu şekilde örneklendirebiliriz:

Sâkiye meyl iden olur elbette mey-güsâr
Herkes cihânda sevdiğiniñ meşrebiyledir (G.45/2-48b)

Şâf-tıynet keder-i dehr ile me'nûs olmaz
Reng-i şeb lekke-i pîrâhen-i fânûs olmaz (G. 52/1-50a)

“*Saf tabiatlılar zamanın kederlerini alışkanlık haline getirmezler (etkilenmezler.) Gecenin rengi fanus gömleğine leke olmaz.*”

Nâs ile hiç eylemez ‘âkıl u dânâ cidal
Başına gavğaları câhil olandır alan (G. 129/5-71a)

Dilde sadeleşme yönüyle, XVI. yüzyılda Tatavralı Mahremî, Aydınlı Visâlî ve Edirneli Nazmî ile başlayan; kültürel yönüyle, XVII.yüzyılda Sâbit ve Şeyhulislam Yahyâ, XVIII. yüzyılda Nedîm ile devam eden ve son asırda Enderunlu Fâzıl'da dikkat çeken Mahallîleşme Akımı'nın etkisi (daha çok kültürel yönüyle) İzzet'in şiirlerinde de gözlemlenir. Şahsî ve mahallî bir tavır olarak, İzzet'in sevgili telakkisini değerlendirdiğimizde İzzet'in zihin dünyasında var olan sevgilinin bizzat hayatın içerisindeki somut kişi olduğunu fark ederiz. Dolayısıyla bu sevgili bazen paraya tamah eden bir kişi³⁸ olarak, bazen de lepiska saç³⁹ lı bir kişi olarak karşımıza çıkar. Diğer taraftan İzzet'in bazı şiirlerindeki “iki sevgili”⁴⁰ vurgusu da

³⁸ Var mı sende mîrzâlıktan eşer

Kiyseñ içre bulunur mı sîm u zer (M. 2/35-17b)

³⁹ Leibzing, Almanya'nın bir şehridir. Ayrıca kaynaklarda şu bilgiler aktarılır: “Leipzig [Türklerin söyleyişiyle Lepiska] şehriden gelen ipeğin renginden sarı parlak renkte, uzun yumuşak , ipek gibi (saç)... ‘Leipzig’in altın ve kestâne saçlı güzellerinde gözleri de gönülleri de öylesine kalmıştı ki, işte Türk hançeresi bu sarışın dilberler şehrinin adını bozarak o ağda ve altın karışımı saç rengine lepiska demişti. (Sâmiha Ayverdi).” (İlhan Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, C. 2 H - N, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul Kasım 2005. s.1861–1862).

İzzet'in “lepiska saç” kavramını kullandığı beyit şu şekildedir:

Yâriñ lepiska perçemini ey şabâ yine

Kıldiñ mı târ u mâr ne ‘alemedir ‘aceb (G. 10/4-38b)

⁴⁰ İzzet, gelenekte alışlagelen tek ve ulaşılması zor olan sevgili yerine iki sevgiliye duyduğu ilgiden söz etmekte ve böylece bilhassa XIX. asrın şairlerinde görülmeye başlayan kişisellik, zevk ve eğlenceye düşkünlük gibi genel tavrın bir başka örneğini sergilemektedir:

Uğradık derde iki âfet-i devrân ile biz

Dille sevdik birisin birisini cân ile biz (G. 57/1-51b)

Kim demiş kim dil-i vâhidde iki yâr olmaz

İşte ser-geşteleriz ‘aşk-ı dü cânân ile biz (G. 57/3-51b)

dikkat çeker.. Nihayet olarak İzzet, yer yer telmihler yoluyla, Mahallîleşme Akımı'nın bir yansıması olan cinsel temalı beyitler de yazmıştır.⁴¹

İzzet'in Mahallîleşme Akımı etkisiyle yazdığı birçok şiir örnekleri vardır. Yeni bir benzetme şekli olarak neşter⁴² tâbirini şöyle kullanır:

Dîde-i hastesidir 'İzzet-i bîmâra tabîb

Ço reg-i nabz-ı dile gamzeler ursun neşter (K. 6/14-10a)

“(Sevgilinin) gözlerinin hastasıdır (İzzet). Tabib, bırak bu hasta İzzet'in gönlünün nabız damarına gamzeler neşter vursun”.

Eğlence ortamına ait “terelelli” türü mahallî kelimeler ve kelime oyunları ile beraber doğal-ritmik ifade tarzı vardır:

Bu hân-kâh-ı kühinde ne âna dek hû hû

Biraz da hây ile yâ hûy-ı heyle eglenelim (G.110/1-66a)

Göñül seniñle şıkıldık ne şeyle eglenelim

Ya neyle eglenelim neyle meyle eglenelim (G.110/5-65b)

“A sersem”, “mehcecigim” “kümküçecek”, türü ifâdeler kullanır:

Sen suhan-ı 'aşkı bırak zâhidâ

Söylediğñ cümle a sersem gâlağ (G.65/4-54a)

Ey benim lehcecigi mehcecigim

Eşrefim ahter-i tâbendecigim (G.96/3-62a)

Bir tıflek-i şîrîn-dehen-i nâza kapıldım

Bir kümküçecek dil-ber-i mümtâza kapıldım (G.107/1-65a)

Nazîre Yazdığı veya Çeşitli Şiirlerinde İsimlerinden Söz Ettiği Şairler

İzzet, Mahallîleşme akımının kültürel yönüyle temsilcisi olan Sâbit ve yine bu akımın on sekizinci yüzyıldaki mühim temsilcisi olan Nedîm'in gazeline tahmis yapmakla, bu akıma rağbet ettiğini ve bu akımın temsilcilerinden etkilendiğini gösterir. Diğer taraftan çeşitli

---

Dili aldı bende itdi iki pâdişâh-ı 'işve
Biri kec-nigâh-ı naşvet biri kec-külâh-ı 'işve (Kıt. 8/1-83b)

⁴¹ İki kayık memeler Südlîce Limânında
Beyâz-ı sînesi 'İzzet' yem-i şafâ mı degil (G. 84/5-59a)

⁴² Neşter: Hekim bıçağına denir. [Aslı"nişter" dir].

şairlerinde Şevket-i Buhârî ve Nâilî'den söz etmekle Sebk-i Hindî'den de etkilendiğini gösterir. Hikemî tarzın öncüsü olan Nâbî etkisi de bazı şairlerinde dikkat çeker. Örnekler:

İzzet, Akovalızâde Hatem'in "aluruz" redifli olup;

Ne keyifden ne hümâr-ı şarâbdan aluruz
Müdâm-ı neşveyi la'î-i hoş-âbdan aluruz (G.52/1)⁴³ beytiyle başlayan gazeline,

'Aceb mi nazımda engüşt-nümây isek 'İzzet
Füyûzî Hâtem-i 'âlî-cenâbdan aluruz (G. 50/7-50a) beytiyle sonlanan nazîre yazmıştır.

İzzet, çağdaşı ve memleketlisi olan ve kendisinde de Sebk-i Hindî tesiri de görülen⁴⁴ Hatem (ö. M. 1754, Yenişehir-i Fener)'in yukarıdaki gazelini tanzir etmekle, Sebk-i Hindî'ye olan alakasını gösterir.

Husrev adındaki bir şaire yazdığı "gelür gider" redifli bir tanzîrinde Nâbî'nin meşhur "gelür gider"⁴⁵ redifli gazeline benzerlikler görülür:

Cezr ü med üzredir yem-i bahşâyış-i cihân
Dâ'im kenâra mevce-i 'ummân gelür gider (G. 37/3-46b)

'İzzet hünerde *Husreve* mânend görmedik

Gerçi bu şehre hayli sühân-dân gelür gider (G. 37/5-46b) diyerek Hikemî Tarz'ın Osmanlı şairindeki en büyük temsilcisi olan Nâbî'nin gazelinden esinlenilerek yazılan bir gazele tanzîrde bulunarak Hikemî Tarz'a ve Nâbî'ye olan alakasını gösterir.

İzzet tevriyeli bir şekilde "vassâf" kelimesini kullanarak yakın anlamda "vasfeden" anlamıyla, uzak anlamda ise şeyhülislam, şair ve yazar olan ve "Hayâl-i Behçet-âbâd" tarzında dini konulu öğütler veren eser sahibi (İranlı Abdullah Efendi diye de anılan) Abdullah Vassaf Efendi (ö. 1761, İstanbul)'ye atıfta bulunur. Diğer taraftan "benim" demek yerine "menem" demekle de Vassaf'a dikkat çeker:

Yine ben gibi *vaşşâfî* bulunmaz
Eger vâir ise gelsün bir menemdir (K. 9/49)

⁴³ Mehmet Celal Varışoğlu, *Hâtem – Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1997, s. 322-323.

⁴⁴ "Sebk-i Hindî özelliklerinden biri olan mânâdaki derinlik Hatem Divanı'nda da görülür." (Varışoğlu, *a.g.e.*, s. 16.)

⁴⁵ Bezm-i şafâya sāğar-ı şahbâ gelür gider
Güyâ ki cezr ü medd ile deryâ gelür gider (G. 219/1)

Bir gün dimez o şûh ki âyâ muradı ne
Çoğdan bu kûya Nâbî-i şeydâ gelür gider (G. 219/6) (Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Divânı*, C. I, M.E.B. Yay., İstanbul 1997, s.624)

XVII. yüzyılda etkisini gösteren Sebk-i Hindî'nin başlıca temsilcilerinden olan Nâilî (Nâilî-i Kadîm)'in,

Hevâ-yı aşka uyup kûy-ı yâre dek gideriz
Nesîm-i subha refikiz bahâra dek gideriz (G. 166/1)⁴⁶ diye başlayan gazeline,

Göñül hevâya uyup kûy-ı yâre dek gidicek
Aña hîred dağı düm-dâr-ı iktifâ mı değil (G. 84/4) beytiyle isim vermeden nazîre yazmıştır. Bu da İzzet'in Sebk-i Hindî akımından ve temsilcilerinden etkilenmiş olduğuna bir başka örnektir.

İzzet'in tahmislerinde söz ettiği şairleri incelediğimizde, şu tür örneklerle karşılaşırız:

İzzet, Mahallî Akım'ın kültürel anlamdaki ilk temsilcisi olan Bosnalı Alaaddin Sâbit'in (d. ? – ö: 5 Eylül 1712) “düşmesin”⁴⁷ redifli gazeline tahmis yapmıştır. Örnek:

Cellâd-ı çeşmi kaçd-ı dil ü câna düşmesün
Tîğ-ı nigâhı gerdem-ı Sâmana düşmesün
'Aks-i 'izârı dîde-i giryâna düşmesün
Eşkim şahîfe-i ruḥ-ı cânâna düşmesün
Hün-ı şehîd muşaf-ı 'Oşmâna düşmesün (Thm. 1/1-28b)

Türk Edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan Nedîm'in (1681-1730) meşhur “seni” redifli gazeli⁴⁸ne yaptığı tahmisten örnek:

Şanma bî-câ şâḥ-ı verd üstünde bülbül zâr ider
Öyle bî-hûde fiğân u nâle-i hemvâr ider
Bu sözi tefhîm için dâ'im saña tekrâr ider
Güllü dibâ giydiñ ammâ korçarım azâr ider
Nâzeninim sâye-i ḥâr-ı gül-i dibâ seni (Thm. 2/4-29a)

İzzet, Mahallî Akım'ın kültürel anlamda XVIII. yüzyıl temsilcilerinden olan Sâbit'in ve Nedîm'in gazellerine tahmis yapmakla Mahallî Akım'a olan rağbetini aşikâr etmektedir. Yine Nedîm ismine atıf yaptığı bir tahmisi vardır. Nedîm-i Kadîm Divanı'nda geçen ve buradaki tahmisi yapılan gazele konu yönüyle benzerlik gösteren “bilmem”⁴⁹ redifli gazele ulaşabilmiş durumdayız. Örnek:

⁴⁶ Haluk İpekten (hzl.), **Nâilî Divanı**, Akçağ Yay., Ankara 1990, s.277.

⁴⁷ Turgut Karacan (hzl.), **Bosnalı Alaeddin Sabit – Divan**, Cumhuriyet Üniv. Yay., Sivas 1991, s. 484-485.

⁴⁸ Abdülbaki Gölpınarlı (hzl.), **Nedîm Divanı**, İnkılap Kitabevi Yay., İstanbul 1951, s.352.

⁴⁹ Mest-i 'ışkam Fehîm-i küstâḥam

Olub dāl-fes efendim bezmde ‘işret iderken sen
Başımdan ‘aqlım āldı ol siyeh kākül beyāz gerden
Mişāl-i ‘İzzet-i şeydā sezādır eylesem şiven
Siyeh mest-i cünün-ı ‘aşk olan rüsvā Nedīmim ben
Eger küstāh isem ma‘zūr tüt resm-i edeb bilmem (Thm. 4/5-30b)

“Taḥmīs-i Ğazel-i ‘İzzet Beg” başlığıyla, İzzet adındaki bir şairin “vir” redifli gazeline tahmis yapmıştır:

İfşā-yı derdden ne kadar itdim ihtirāz
Kıldı yine bu zaḥm-ı nümāyān keşf-i rāz
Gördüğde raḥm idüb baña her merd-i çāre-sāz
La‘l-i lebiñdir em didiler ey ṭabīb-i nāz
Mecrūḥ-ı gamzeñim dile şāfi cevāb vir (Thm. 5/4-31a)

Yukarıda verilen örneklerden hariç olarak İzzet, İzzet Efendi, Necīb Efendi, ‘İzzet Beg adlarındaki kişiler için de tahmisler yazmıştır.

İzzet, “Fihrist-i Şā‘irān-ı ‘Aşr-ı Ḥod” başlığıyla yazdığı ve,
Şā‘irlerin ser-āmedi şimdi *Necībdir*
Faḥr-ı hüner-verān-ı zamāne *Lebībdir*

Rāmiz rumūz-ı fenn-i belāğatda bī-‘adil

Eş‘ār-ı *Fevzi*-i sūḥan-ārā ğarībdir (G. 164/1-2, 21b) beyitleriyle başladığı gazeline kendi döneminin şairlerinden olan “Necīb, Lebīb, Fevzî, Rāmiz, Hassân, Şerif Ağa, Lütfi Efendi, Hüsnî ve İzzet” ten söz eder. İzzet’in çeşitli gazellerinde tanzir ettiği yahut isminden söz ettiği şâirlerlerin isimleri “Âkif, Enver, Eşref, Hâmî, Hâmûşî, Hıfzî, Husrev, Lebīb, Lütfî, Mâhir, Muhlis Efendi, Nâ’ib Efendi, Necīb Efendi, Rāmiz Efendi, Rızâ, Sabrî ve Sırrî” dir. Örnek:

Enver ü ‘Âkif ü *Ḥāmî* vü *Lebībā* var iken
Ḥāmuşî-ṭavr-ı edībāne gelür ḥātırıma (G. 136/8-73a)

Ḥazret-i *Ḥıfzî*ñ *‘İzzet* nazm-ı siḥr-āşārını
Vādi-i tanzîre düşdük ḳudret olsun olmasun (G.120/5-68b)

‘İzzet gazel mi söylenür eş‘ār mı olur
 Āşār-ı ṭab‘-ı Ḥusrev-i sihr-āver üstüne (G. 141/7-74b)

Cenāb-ı *Luṭfi*-i sihr-āferīnin nazmını tanzīr
 Degil ḥaddiñ o bir mu‘ciz-edādır çok çalansın sen (G. 113/6-67a)

Luṭfi-i nükte-pervere ḥaddiñ mi ‘*İzzetā*
 ‘Arz-ı nazīre olmasa emr-i ḥudāyegān (G.131/5-71b)

Hem-zebān olmak ne mümkün *Māhir*-i mu‘ciz deme
 Evvelā ‘İzzet kuşurum meyl-i tanzīrimdedir (G.35/7-46a)

Nazm-ı *Muḥlis Beg Efendi*ye idüb pey-revlik
 Böyle ebyāt-ı belīg-āne gelür ḥāṭırıma (G. 136/7-73a)

Düşüb *Rāmiz Efendi* işrine semt-i teğazzülde
 ‘Abeşdir ḥāme-i bī-miknetiñ ‘İzzet tekāpūsı (G. 150/9-77a)

‘İzzetā bilsem ne yüzle ‘arz idersin nazmıñı
 Sen Rızā-yı mu‘ciz-i sihr-iştihāra rû-be-rû (G. 133/7-72a)

Kendi Şiirini ve Üslubunu Övdüğü Şiirleri

İzzet eğer insaf nazarıyla bakılırsa nazım sahasında kendisine benzer nitelikte bir kimsenin bulunmadığının görüleceğini ve bu konuda da kimsenin bir inkârı olmadığını belirtir:

Bakılsa çeşm-i inşāf ile devletlü efendim yok
 Baña mānend-i nazm içre kimiñ var bunda inkârı (K. 8/30-13a)

İzzet, bir gazelinde şiirini takımyıldızıyla, “sıra-dizi” bağlamında ilişkilendirir.

Gevher-i nazmım görüb lerziş düşer
 Reşkden manzûme-i Pervîne de (G. 146/6)

Diğer bazı misaller:

Gerd-i kesād revnak-ı bāzār-ı nazm iken
 Kālā-yı zer-keş-i hüner olmuş ne fā’ide (G.144/8-75b)
 “Eskisi gibi işlerin iyi gitmemesi tozu nazım pazarında parlakken (şiirde eski itibar yok iken), hünerin altın işlemeli kumaşı olmuş, ne faydası var.”
 Rūşen-dilim fetîle-fürüz-ı belāğatim
 Şem‘-i meḥāfil-i edebe kâzdır sözüm (G. 105/3-64b)

“Dilim parlaktır, söyleyişim nur parlaticıdır. Sözüüm edep meclisinin ışığına makastır (Edep meclisinin ışığı sözümle makas gibi kesilir).”

Sonuç:

Görüldüğü üzere divan şiirinin parlak dönemini yitirdiği noktada genel bir kanıyla değerlendirilen son asırlarda, İstanbul dışında bir taşra konumunda olan Yenişehir-i Fener’de yetişen İzzet, kendine has tarzıyla ve son dönemlerdeki şiir akımlarını kullanma usulüyle dikkat çeker. Diğer taraftan İzzet, Şeyh Gâlib noktasında olamasa da, son asırlarda kaliteli ürünler veren ve henüz keşfedilmemiş olan şairlerin hala var olduğunu yazdığı şiirlerle bizlere gösterir.

Kısaltmalar

- a.g.e. : Adı geçen eser
C. : Cilt
İsam : İslam Araştırmaları Merkezi
G. : Gazel
K. : Kaside
Kıt. : Kıt’a
Nu : Numara
ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi
s.s. : Sayfa sırası
T. : Tarih
Thm. : Tahmis
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Yay. : Yayınları

KAYNAKÇA

- ACAROĞLU M. Türker,(2006) “Tırnova” **Bulgaristan’da Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Akdyk (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yayınları) Yay., Ankara 2006.
- AYVERDİ İlhan,(2005) **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C. 2 H - N, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul Kasım 2005.
- BABACAN İbrahim,(2010) **Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebki Hindî (Hint Üslubu)**, Akçağ Yay., Ankara 2010.
- BIÇAKÇI İsmail,(2003) **Yunanistan’da Türk Mimarî Eserleri**, İsar Vakfı Yay., İstanbul 2003.
- BİLKAN Ali Fuat, (1997) **Nâbî Dîvânı**, C. I, M.E.B. Yay., İstanbul 1997.
- FATİN Davud, **Tezkire-i Hatimetü’l-Eş’ar**, İstihkam Alayları Litografya Destgahı, İstanbul 1271/1870. (TDV İsam, No: 928, FAT.T, GNL. 137012)

- GÖLPINARLI Abdalbaki. (1963) **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, İnkılap ve Aka Kitp. Koll. Şti. Yay., İstanbul 1963.
- GÖLPINARLI Abdalbaki (hızl.), (1951) **Nedim Divanı**, İnkılap Kitabevi Yay., İstanbul 1951.
- İPEKTEN Haluk (hızl.),(1990) **Nâilî Divanı**, Akçağ Yay., Ankara 1990.
- Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, **Divan-ı İzzet**, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu, No: T.811/00152.
- KARACAN Turgut (hızl.), (1991) **Bosnalı Alaeddin Sabit – Divan**, Cumhuriyet Üniv. Yay., Sivas 1991.
- KONUK Neval.(2010) **Yunanistan’da Osmanlı Mimarisi (Ottoman Architecture In Greece)**, C.I, Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Yay., Ankara 2010.
- MENGİ Mine,(1987) **Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî**, A.Y.K. / A.K.M. Yay., Ankara 1987.
- ÖZEROL Nazmi, **Yenişehirli İzzet Divanı (Karşılaştırmalı Metin – Dizin)**, Serhat Yay., Malatya.
- SÜREYYA Mehmed,(1998) **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.IV / II, (Haz.: Orhan Hülâgü, Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş), Sebil Yayınevi, İstanbul: 1998.
- SÜREYYA Mehmed,(1996) **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.III, (Haz.: Ali Aktan, Abdulkadir Yuvalı, Metin Hülâgü), Sebil Yayınevi, İstanbul 1996.
- ŞAFAK Yakup, “Yenişehirli İzzet Efendi ve Divanı”, **Yedi İklim Dergisi**, S. 272, Kasım 2012, ss. 56-58.
- TANPINAR Ahmet Hamdi.(2007) **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, YKY, İstanbul Ekim 2007.
- TUĞLACI Pars.(1985) **Osmanlı Şehirleri**. Milliyet Yay., İstanbul 1985.
- TULUM M. Emir (Ocak-2014), **Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Divanı (İnceleme-Metin)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- ÜZGÖR Tahir (1985), **Fehîm-i Kadîm Divanı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Türk Ansiklopedisi,(1970) “Hâkânî”**, C.XVIII, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970
- Türk Ansiklopedisi,(1981) “Şevket-i Buhârî, Muhammed İshak”**, C.XXX, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1981.
- Türkiye Gazetesi Rehber Ansiklopedisi**, “Tepedelenli Ali Paşa”, C.16, Fasikül: 1 S-T. İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- TDV İslam Ansiklopedisi,(2006) C.31**, TDVV Yay., İstanbul 2006.
- ŞENYAPILI Önder, **Ne demek İstanbul; Bebek, niye Bebek ! ?**. (Genişletilmiş 2.Basım), ODTÜ Geliştirme Vakfı Yay. Ve İltiş. A.Ş. Metu Press Yay., Ankara Şubat 2003.
- ŞENTÜRK Ahmet Atilla, KARTAL Ahmet,(2004) **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergah Yay., İstanbul Ekim 2004.
- VARIŞOĞLU Mehmet Celal (1997), **Hâtem – Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.